

Lunds Universitet
Sociologiska Institutionen

Allt är annorlunda, allt är som förr

En jämförelse mellan SSU och Attac

Författare: Anette Brenner

Uppsats Soc 344, 41-60 p.

Vårterminen 2002

Handledare: Anna-Lisa Lindén

Abstract

Författare: Anette Brenner

Titel: Allt är annorlunda, allt är som förr- en jämförelse mellan SSU och Attac

Uppsats Soc 344, 41-60p

Handledare: Anna-Lisa Lindén

Sociologiska Institutionen, vårterminen 2002

Denna uppsats tar sin utgångspunkt i en jämförelse mellan en gammal social rörelse (Sveriges Socialdemokratiska ungdomsförbund) och en ny social rörelse (Attac). Uppsatsens syfte är att försöka ge en bild av de skillnader och likheter som finns mellan dessa olika organisationer och koppla dem till begreppet globalisering.

Den empiriska delen av studien består av sex kvalitativa tematiserade djupintervjuer. Ambitionen är inte att göra några generaliseringar utifrån dessa utan istället att erhålla nyanserade beskrivningar av mitt problemområde. Det föreliggande arbetets teoretiska referensram består i stora drag av två delar. Den första är Håkan Thörns sociologiska teorier kring begreppen den kollektiva handlingen och nya sociala rörelser. I samband med hans perspektiv diskuterar jag även sociologerna Alain Touraines samt Charles Tillys sätt att beskriva den kollektiva handlingen och de nya sociala rörelserna. I beskrivningen av globaliseringen och dess historiska bakgrund utgår jag främst ifrån Göran Therborn, som i sina teorier lägger fram tankar om globalisering som en historisk process vilken har pågått sedan långt tillbaka i tiden.

I analysdelen presenteras det empiriska materialet samt min teoretiska referensram. Min konklusion är att skillnaderna mellan den gamla och nya sociala rörelsen främst ligger i synen på den kollektiva handlingen såsom demonstrationer och civil olydnad, utnyttjande av Internet samt ansvar inför en annan moderorganisation. Nämnade skillnader kopplar jag bland annat till globaliseringen som bidragit till den tekniska utveckling som vi ser idag. Jag anser emellertid att begreppet globalisering bör diskuteras som en historisk pågående process och inte som ett fenomen unikt för vårt moderna västerländska samhälle.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1:1 Disposition.....	1
2. Två sociala rörelser.....	2
2.1 Attac- befriare eller bråkstakar?.....	2
2.1.1 Attac Sverige.....	2
2.1.2 Attacs syften.....	3
2.2 Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund.....	4
2.2.1 Förbundets uppbyggnad.....	5
2.2.2 SSU;s syften.....	5
3. Syften och frågeställningar.....	5
4. Sociala rörelser i den sociologiska teorin.....	6
4.1 Charles Tilly om sociala rörelser.....	7
4.2 Identitetsparadigmet- den nya forskningsinriktningen.....	8
4.3 Göran Therborn om globalisering.....	9
5. Metod.....	10
5.1 Forskarrollen.....	11
5.2 Intervjuguiden.....	12
5.3 Val av informanter.....	13
5.4 Intervjusituationen.....	14
5.5 Databearbetningen.....	15
6. Analys.....	15
6.1 Gamla stofiler eller nyskapande revolutionärer?.....	15
6.2 Att förändra världen.....	18
6.3 Vår nya värld.....	21
7. Sammanfattning.....	25

8. Källförteckning..... 27

Bilaga 1

Intervjuguide

Bilaga 2

Beskrivning av informanter

1. Inledning

Under mina fem år på universitetet har mina studier varit påverkade av vad som håller på att hända i vårt samhälle. Debatten om postmodernismen hade nått skolbänkarna och den var relaterad till huruvida vi går in i en ny tid. Begreppet globalisering användes mer och mer, och man undrade hela tiden hur vi som enskilda personer kunde påverka och göra vår röst hörd i den nya stora världen. Nya frågor ställdes men ofta saknade de egentliga svar, vilket skapade en viss frustration hos mig. Det var ur denna frustration som mitt intresse för de sociala rörelsernas funktion i dagens samhälle växte fram. Om jag inte fick mina svar på universitetet kunde kanske ett socialt engagemang hjälpa mig i mitt sökande. Jag är nu medlem i ett par sociala rörelser men har fortfarande inte fått svar på mina frågor. Mitt intresse för hur människors kollektiva handlande kunde förändra samhället och vardagen har däremot växt och jag har därför valt att ägna denna uppsats åt detta ämne. När jag började läsa sociologi märkte jag dessutom att man diskuterade de ”gamla sociala rörelserna” och de ”nya sociala rörelserna” utan att egentligen definiera hur de båda begreppen skilde sig åt. Denna avsaknad är anledningen till att jag skall jämföra två sociala rörelser med varandra; en

gammal (min definition av gammal social rörelse är en organisation som bildats före 1968) och en ny social rörelse. För att det skall bli en så objektiv uppsats som möjligt har jag valt två organisationer som jag tidigare inte varit i personlig kontakt med, nämligen Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund (SSU) och Attac.

1.1. Disposition

I den del som följer närmast beskriver jag kort de två olika organisationerna som uppsatsen behandlar, nämligen Attac och SSU. Därefter följer en presentation av min teoretiska utgångspunkt för studien. I denna del av uppsatsen har jag för avsikt att presentera och diskutera de teoretiska utgångspunkter för min studie som jag använt för att tolka mina informanternas utsagor och hur de ser på sociala rörelser och globalisering. Jag har främst velat redogöra för de delar av teorierna som har haft direkt anknytning till mitt syfte och som jag kunnat använda som verktyg för en ökad förståelse av informanternas tankar kring mitt problemområde. Min målsättning har varit att dessa olika teorier tillsammans skall bidra till min förståelse av sociala rörelser, den kollektiva handlingen och globalisering. Efter presentationen av mina sociologiska teorier diskuterar jag olika aspekter av den metod jag använt mig av, både när det gäller själva skapandet av empirin och i analysen av denna. Den tredje delen av min uppsats utgörs av själva analysen. Här presenterar och tolkar jag mitt empiriska material. Jag visar på tendenser och teman som jag tyckt mig identifiera i mina intervjuer och försöker sedan koppla dessa till relevanta och intressanta sociologiska begrepp ur den teoretiska referensram som jag presenterat. Slutligen sammanfattar jag vad jag kommit fram till i analysen. Som bilagor har jag bifogat min intervjuguide samt en kort beskrivning av mina informanter.

2. Två sociala rörelser: Attac och SSU

2.1 Attac - befriare eller bråkstakar?

” Varför inte skapa den världsomfattande medborgarrörelsen Attac, för införandet av Tobinskatten till förmån för medborgarna? I samarbete mellan fackförbund, kulturföreningar,

sociala rörelser och miljöorganisationer skulle den kunna fungera som en fenomenal medborgerlig påtryckningsgrupp.”¹

Med den frågan avslutade den ansvariga utgivaren på tidningen Le Monde, Ignacio Ramonet, en ledarartikel som kom att bli startpunkten för, enligt Attac, Europas snabbast växande folkrörelse. Det var december 1997. Tidningen hade ett temanummer där man i Asienkrisens skugga penetrerade följderna av en urspårad spekulationsekonomi. Gensvaret från läsarna i det av offentliga nedskärningarna och politisk vanmakt sargade Frankrike blev stort. Den tredje juni 1998 bildades Attac, l'Association pour la Taxation des Transactions financières pour l'Aide aux Citoyens (Föreningen för beskattning av kapitaltransaktioner för medborgarnas bästa).

Idag har Attac ca 30 000 betalande medlemmar i ursprungslandet, samtidigt som föreningar har bilats i 20 andra länder, däribland Sverige.

2.1.1 Attac Sverige

Attac Sverige är en religiöst och partipolitiskt obunden ideell förening. Föreningens syfte är, enligt programförklaringen, att samla folkliga och demokratiska krafter som utifrån olika utgångspunkter och perspektiv ifrågasätter den makt som den finansiella sfären utövar över alla aspekter av det politiska, ekonomiska, sociala och kulturella livet i Sverige och resten av världen. Attac ansluter sig utan undantag till principen om ett ekologiskt hållbart samhälle och om ickevåld rörande all verksamhet som genomförs i Attacs namn.

Föreningens bas från vilken den breda och utåtriktade verksamheten tar form är

- medlemmarnas olika samarbete i lokalföreningar, arbetsgrupper och nätverk
- arbetsgrupper och nätverk som kan bildas, t ex utifrån geografisk tillhörighet, kring specifika teman, speciella kompetenser eller enskilda aktioner.

Lokalföreningar antar egna stadgar, väljer styrelse, revisorer och har egen kassa. Medlem i lokalföreningen är den som betalt medlemsavgift i Attac Sverige och registrerat sig i lokalföreningen. Det är organisationens många grupper och nätverk som har initiativet. Detta

¹ Clinell;,(2000), s.10

innebär att medlemmarna själva utformar verksamheten utifrån Attac Sveriges programförklaring. En central arbetsgrupp samlar information, sköter mediebevakning med mera för att serva de lokala och ämnesbundna grupperna och ge dem stöd i deras arbete. Med samtal som primärt medel siktar Attac på att bli en kunskapsintensiv rörelse som skall stödja politiker och andra som verkar i deras riktning. Ett mål är också att ge makteliten svar på tal. Attac anser detta särskilt viktigt ”i en tid när massmedierna reducerats till dramafabrik och nationalekonomin bidrar till att ge dem som administrerar dagens utveckling sken av vetenskaplig seriositet”.²

2.1.2 Attacs syften

I Attacs program återfinns ett antal radikala krav: införandet av en Tobinskatt på 0,05 eller 0,1 procent på valutatransaktioner, avskaffande av tredje världens låneskulder till västvärlden, demokratisk kontroll över pensionskapitalet i syfte att förhindra att de spekulativa fondernas andel av det blir för stor, avskaffande av skatteparadisen - tvättinrättningar för maffior och andra ljusskygga parallelekonomier, stopp för genmanipulerade grödor och livsmedel samt en översyn och korrigerande av Världshandelsorganisationens regler.³

Ytterligare ett framträdande krav är en översyn av WTO (Världshandelsorganisationen) och demokratiskt fattade beslut om vilka regler som skall gälla framöver. Attac anser att makten över världen och människornas liv idag till stor del ligger i händer på transnationella företag, och skattefinansierade, men slutna organisationer som IMF och världsbanken. Ett fåtal aktörer dikterar de ekonomiska och politiska regler som skall gälla världen över. Andra idéer, lösningar och utgångspunkter för hur den globala ekonomin ska förvaltas når inte in i de ofta slutna styrelse- och förhandlingsrummen. Effekten har, enligt Attac, blivit en maktförskjutning från de demokratiska, politiska arenorna och andra forum där medborgarna skulle kunna delta i beslutsfattandet.

Attac vill försöka besvara frågan om hur människan kan ta framtiden i sina egna händer. De framhåller även att föreningen inte är en ensidig antikapitalistisk rörelse som kämpar mot all

² [http://. www.attac.nu](http://www.attac.nu)

³ Ordfront, 12/2000, s.26-32

marknadsekonomi. Istället menar de att det marknadsfundamentalistiska tänkande som idag ses som en överordnad lag ofta innebär ett rent totalitärt tänkande.

2.2 Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund (SSU)

SSU är en självständig del av en folkrörelse det vill säga arbetarrörelsen. SSU:s historia är emellertid inte den enhetliga historia som det ofta beskrivs i historieböckerna. Förbundets historia är tvärtom fylld av kamp och motsättningar, ofta mellan förbundets ledning och dess mer radikala medlemmar. En kamp som fortsätter än idag. De 1903 bildade ”ungdemokraterna” kom med tiden att utgöra en opposition mot partiledningens politik. De motsatte sig moderpartiets samarbete med de borgerliga och utgjorde ett stort hot gentemot partiledningen.⁴ På grund av dessa motsättningar ville partiledningen, när SSU bildades 1917 att ungdomsförbundet inte skulle visa samma illojalitet mot sitt moderparti. Detta medförde en avsaknad av ett ställningstagande som skilde sig från partiets och fram till 1967 saknade SSU ett heltäckande handlingsprogram.⁵ I och med radikaliseringsvågen under 60- och 70-talen kom SSU att förändras. Kraven blev tydligare och än idag betraktas SSU som en radikalare form av moderpartiet.

2.2.1 Förbundets uppbyggnad

I varje SSU kommun finns det olika nätverk och grupper som är indelade utifrån intresseområden, till exempel integration och feminism. Alla klubbar är organiserade i 25 distrikt där medlemmarna träffas en gång per år för att bestämma vilka frågor man vill jobba med. Dessutom väljer man en ordförande och en styrelse. Distrikten är i sin tur organiserade i SSU förbundet som har sin expedition i Stockholm. SSU:s högsta beslutande organ är kongressen som bland annat väljer förbundsstyrelse.

2.2.2 SSU:s syften

⁴ Front söder, 1/2001, s.22

⁵ Ibid, s.23

Enligt SSU:s partiprogram är målet för förbundet människans frigörelse medan visionen är en värld där alla människor ges möjlighet att förverkliga sina innersta drömmar. Människan hindras och begränsas idag av olika former av förtryck och strukturella hinder. Klassklyftor skapar ekonomiska orättvisor som enligt SSU leder till ojämlikhet i livschanser och makt. Genusordningen visar också tydligt att över- och underordningen i samhället beror på om du är man eller kvinna. Fördomar och diskriminering skapar ett socialt utanförskap som begränsar den enskilda människans valmöjligheter.⁶

Enligt SSU:s principprogram från 2002 bygger SSU sin ideologi på övertygelsen om alla människors lika värde. Varje människa ska ha rätt att styra över sitt eget liv och tillsammans med andra forma framtiden. Den unga socialdemokratins drivs av viljan att bygga en framtid i verklig mångfald, där människor lever tillsammans i frihet, jämlikhet och solidaritet. SSU vill att demokratiska principer ska genomsyra hela samhällslivet.

3. Syfte och Frågeställningar

Jag ämnar att i denna uppsats undersöka de eventuella skillnader som finns mellan en gammal social rörelse (SSU) och en ny social rörelse (Attac). Syftet är att analysera vad som egentligen är nytt i den nya sociala rörelsen och koppla detta till det aktuella samhällsfenomenet globalisering.

Mina frågeställningar är:

- Vad är nytt i Attac i jämförelse med SSU relaterat till strategier och informationsspridning ?
- Kan man koppla de eventuella skillnaderna mellan SSU och Attac till globaliseringsprocessen?
- Är globaliseringsprocessen ett modernt fenomen?

4. Sociala Rörelser i den sociologiska teorin

⁶ SSU:s principprogram 2002, s. 2

För att kunna förstå och jämföra de nya och gamla sociala rörelsernas betydelse och funktion i dagens samhälle är det av stor betydelse att först diskutera dess uppkomst ur ett historiskt perspektiv. För att få en ökad förståelse av hur de sociologiska teorierna var uppbyggda sammanfattar jag hur den framstående sociologen Charles Tilly ser på kollektivt handlande och samhällelig förändring. Därefter redogör jag för vad Identitetsparadigmet på 1980-talet innebar för forskningen kring de nya sociala rörelserna. I samband med denna sammanfattning tar jag upp den mest centrala sociologen i detta sammanhang, nämligen Alain Touraine. Eftersom jag främst utgår ifrån Håkan Thörns sociologiska teorier är jag medveten om att min sammanfattning kan vara färgad av hans perspektiv och synsätt. Jag skall även redogöra för Göran Therborns teorier kring globalisering och huruvida man kan koppla globalisering till vårt moderna samhälle.

Begreppet sociala rörelser etablerades i samhällsvetenskapen i en tid som präglades av att allt fler människor upplevde en vardag med radikala förändringar och omvälvningar. Människorna som levde under denna tid kände av industrikapitalismens konsekvenser på nära håll. Svårare levnadsförhållanden samt lägre löner och hårdare arbete skapade grogrund för protester. Arbetare lämnade sina hus för att protestera tillsammans med andra, man samlades på gator och torg och visade öppet sitt missnöje med förändringarna som skedde i samhället. Folk samlades även i lokaler eller på klubbar där man började formulera krav på en grundläggande förändring av den nya sociala ordningen. Ett centralt fenomen som den klassiska sociologin tar fasta på i diskussionen kring de dåvarande samhällsföreteelserna är begreppet rörelse både i dess bemärkelse av förändring och av fysisk rörelse.

Debatten huruvida man kunde få bukt med de svåra förändringarna ledde till omfattande upplopp, uppror och organiserade människosamlingar som krävde olika former av förändringar i den omvälvande vardagen som de alla upplevde. Mot bakgrund av dessa protester växte sociologin som en vetenskaplig diskurs fram och därigenom skapades även begreppet social rörelse. Det var dels utifrån den arbetande klassens organisering, uppror och protester som begreppet växte fram men även utifrån den franska revolutionen och etablerandet av det moderna revolutionsbegreppet.⁷

⁷ Thörn, 1997, s.55

Håkan Thörn (1997) betonar fenomenet rörelse som något centralt och väsentligt i diskussionen om de sociala rörelsernas framväxt. Dess viktigaste innebörd är enligt Thörn förändring, vilket genomsyrade både den offentliga debatten och sociologin. Genom att studera olika former av samhällsförändringar kan sociologin fortfarande förklara och bidra till en ökad förståelse av olika samhällsfenomen och begrepp, som exempelvis de nya sociala rörelserna. Det är därför av stor vikt att diskutera begreppet förändring och koppla dess innebörd och konsekvenser till jämförelsen mellan gamla och nya sociala rörelser.

4.1 Charles Tilly om sociala rörelser

När den sociologiska debatten kring nya sociala rörelser tog fart i början av 1980-talet anser Thörn att begreppet social rörelse lösgjordes ifrån alla givna kopplingar till social förändring. Tidigare hade social förändring utgjort hörnstenen i förklaringsmodellerna av begreppet. Nu blev social rörelse istället en beteckning på en mängd kollektiva former och på allt som var rörligt såsom organisationer, nya politiska partier, protester och sociala strömningar.⁸

Charles Tilly, en av de mest framstående sociologerna på 80-talet, avvisade emellertid begreppet social rörelse helt och hållet.⁹ Detta skeptiska förhållningssätt till det, enligt honom inlästa och naiva begreppet, var kopplat till Tillys förståelse av kollektivt handlande som relaterat till objektiva intressekonflikter.

Tilly intog en avvisande position gentemot Durkheims anomiteori och alla de teorier om sociala rörelser som har denna som utgångspunkt. Tilly (1988) menar istället att kollektivt handlande inte på något direkt sätt kan relateras till föregående, strukturella förändringar. Snarare är det fråga om att moderniseringsprocessen underminerar vissa kollektiva handlingsformer och möjliggör andra. Han ifrågasatte även om dessa nya rörelser skulle innehålla något fundamentalt nytt i jämförelse med de tidigare sociala strömningarna. I samband med etablerandet av den nya forskningsinriktning som kallades Identitetsparadigmet (The new social movement approach) ställde han sig kritisk till att de så kallade nya rörelserna skulle representera verkligt *nya* handlingsstrategier.

⁸ Ibid s. 95

⁹ Ibid. s. 100

4.2 Identitetsparadigmet- den nya forskningsinriktningen

Identitetsparadigmet var i första hand en europeisk företeelse. Mot bakgrund av arbetarrörelsens inflytande i det politiska livet i Europa alltsedan 1900-talets början har det blivit svårt att tala om sociala rörelser utan att på något sätt relatera till arbetarrörelsen. När man diskuterade de nya sociala rörelserna som till exempel studentrörelsen, den nya kvinnorörelsen samt miljörörelsen refererade man alltid till arbetarrörelsen som den viktigaste gamla rörelsen.

Förgrundssociologen var fransmannen Alain Touraine som sedan 1960-talet ägnat sig åt att studera och analysera nya rörelser för att finna det postindustriella samhällets centrala sociala rörelse. Touraine kallar sig själv för postmarxist och anser att marxismen saknar förklaringsvärde i det postindustriella samhället, vars uppkomst markerar ett radikalt brott med industrisamhället.¹⁰

Touraine (1981) försöker att utveckla en sociologisk teori som han kallar handlingssociologi där social rörelse utgör ett av de viktigaste begreppen. Touraine ser samhället som ett drama som aldrig upphör att produceras. Samhället konstitueras av sociala handlingar och konfliktfyllda situationer. Enligt detta perspektiv betecknar begreppet social rörelse en konfliktfylld interaktionsprocess som inbegriper konstruktionen av kollektiv identitet. Han betonar alltså konflikten istället för funktionen. Samhället innehåller alltid ett element av klasskamp som Touraine kallar social rörelse. Social rörelse innebär alltså en konfliktrelaterad klasshandling. Hans definition av begreppet lyder så här:

*....the collective organized action through which a class actor battles for the social control of historicity in a given and identifiable historical context.*¹¹

En social rörelse förstås, enligt Touraine som en kollektiv aktör som alltid befinner sig i en kamp med en antagonist om att skapa samhället. Denna kamp äger rum, enligt Touraine (1981) både på ett socialt, politiskt och kulturellt fält.

¹⁰ Thörn, s. 101

¹¹ Touraine (1981) s 31f i Thörn s. 102

4.3 Göran Therborn om sociala rörelser och globalisering

“..... globalization is not uniform. Nor is it unique. The history of the present had better be understood not as a unique process of our time, but as a new manifestation of something recurrent in world history.”¹²

Anledningen till att jag valt att använda mig av Therborns teorier är hans synsätt på fenomenet globalisering. Globalisering framställs ofta som ett nytt och modern fenomen, något som vi aldrig skådat förr. Som citatet ovan visar anser Therborn inte att globalisering är något unikt för vår tidsepok, istället menar han att det är en process som har pågått sedan långt tillbaka i tiden. Therborn urskiljer minst fem historiska globaliseringsvågor. Den första tidsepoken utgörs av skapandet av världsreligionerna, då spridningen av Buddhismen från Indien till Kina och andra delar av Asien påbörjas. Perioden inkluderar även spridningen av Kristendomen genom det Romerska imperiet till Ryssland och norra Europa. Det är också inom detta tidsintervall som vi kan skåda den dramatiska spridningen av Islam.

Den andra globaliseringsvågen inleds 1492 av det omfattande Europeiska errövningståget. För två kontinenter var denna epok karaktäriserad av globalt kaos, dels genom ”the genocidal depopulation of the americas” och dels genom uppbyggandet av Afrikas slavhandel. Denna tidsperiod var även färgad av skapandet av den nya världen i Amerika och den världsomfattande Europeiska imperialismen.

Åren mellan 1840 och 1914 utgör den tredje tidsperioden. Den brittiska armén öppnar nu upp Kina för internationell droghandel, Afrika underkuvas mer och mer och flertalet européer emigrerar till Amerika och till den nya världen. Det etableras världsomfattande marknader för handel av speciellt grödor och en omfattande kapitalistisk marknad dyker upp. Nu är det guldet som reglerar den transnationella handeln. Efter andra världskrigets slut följde, enligt Therborn en så kallad avglobalisering med en minskad världshandel, en nationell övergivning av guldet och återinförandet av stat gentemot marknad.

¹² Therborn, (1998) s. 49

Den fjärde vågen påbörjades efter andra världskriget. Kostnaderna för infrastruktur och transport växte enormt och internationell handel ökade åter igen. Den främsta aspekten var emellertid politisk, då USA och USSR befann sig i en intensiv tävlingssituation.

Globaliseringen av det kalla kriget nådde sin höjdpunkt från mitten av 1970-talet till mitten av 80-talet.

Avslutningsvis menar Therborn att det finns en femte fortfarande pågående våg. Den påbörjades under den andra hälften av 80-talet med den enorma expansionen av valutatransaktioner och fortsatte med utbyte av nya instrument för valutaspekulationer på hög nivå.¹³

Med denna historiska beskrivning vill Therborn peka på olika faktorer som spelat en betydande roll för den historiska globaliseringen. Som det ser ut nu anser han att globaliseringen oftast diskuteras i den allmänna debatten som ett separat fenomen oberoende av de historiska händelser som faktiskt ligger till grund för vårt moderna samhälle, något som jag håller med om och återkommer till i min analys.

5. Metod

I detta avsnitt skall jag redovisa och diskutera den metod jag använt mig av i insamlandet av information och i analysen av denna. Min ambition har varit att så utförligt som möjligt redogöra för mitt tillvägagångssätt under de olika stegen av denna process, något som kan anses vara viktigt bland annat för att andra skall kunna bedöma eller eventuellt omtolka de slutsatser jag kommit fram till.¹⁴

I mitt arbete har jag valt att använda mig av den kvalitativa tematiserade intervjun. En av de största fördelarna med kvalitativa intervjuer är deras öppenhet och flexibilitet, vilket är särskilt betydelsefullt i en undersökning där man vill förstå enskilda människors syn på specifika ting i sin vardag.¹⁵ Mitt främsta syfte med intervjuerna är att studera hur mina informanter ser på ett visst fenomen i sin levda värld, vilket jag anser lämpar sig utmärkt för

¹³ Isenberg, (1998) s. 52f

¹⁴ Kvale, (1997) s. 231

¹⁵ Svenning; (1996) s. 81

den kvalitativa intervjusituationen. Den främsta anledningen till att jag inte valt att använda mig av den kvantitativa metoden är att jag inte ämnar göra generaliseringar och jag tror att hårddata inte kan ge mig den kunskap om hur och varför människor i en given situation tänker och handlar på ett visst sätt.¹⁶ Jag är medveten om de svagheter som finns med denna typ av metodval. Mitt förfaringssets begränsningar ligger bland annat i att informationen som jag får av mina informanter är något begränsad, dels eftersom enbart sex personer inte kan ge mig en tillförlitlig information som jag kan dra generella slutsatser utifrån, och dels eftersom jag inte med säkerhet vet att mitt urval av informanter är de mest lämpade för min undersökning. För att täcka de eventuella brister som kan finnas med intervjuer kompletterar jag undersökningen med sekundärdata, såsom artiklar, böcker och Internet – sidor.

5:1 Forskarrollen

”Sammanfattningsvis är intervjun som sådan varken en objektiv eller en subjektiv metod - kärnan i intervjun är den intersubjektiva interaktionen.”¹⁷

Med detta citat menar Steinar Kvale att det ömsesidiga inflytande som intervjuaren och den intervjuade utövar på varandra är en av de stora fördelarna med den kvalitativa intervjun. Detta har jag försökt att tänka på i mina samtal och jag anser det även viktigt att problematisera min egen roll som forskare och intervjuare. Som citatet ovan antyder är inte målet att eliminera den effekt som forskaren har på sina informanter. Det är istället viktigt att vara medveten om sin egen position och sin egen underliggande förförståelse för ämnet i fråga. På grund av min personliga erfarenhet av sociala rörelser har jag försökt att utnyttja min förförståelse och min tidigare kunskap i samtalen med mina informanter istället för att bortse ifrån dem. Samtidigt har jag försökt undvika att lägga in mina egna värderingar i förståelsen av min empiri och teori. Det viktiga är att låta informantens synpunkter och perspektiv vara utgångspunkten för min förståelse av problemområdet.

5.2 Intervjuguiden

¹⁶ Ibid s. 68

¹⁷ Kvale, (1997), s. 66

Enligt Steinar Kvales bok ” Den kvalitativa forskningsintervjun” finns det en hel del olika varianter och definitioner på kvalitativa forskningsintervjuer. Den typ som jag har valt att använda mig av beskriver Kvale som varken ett öppet samtal eller ett strukturerat frågeformulär.¹⁸ I mina kvalitativa djupintervjuer har min ambition varit att se och behandla mina intervjupersoner som tänkande subjekt istället för passiva objekt, vilket jag har försökt uppnå genom att skapa en intervjusituation som liknar ett vanligt samtal. Min guide bestod av en översikt över de ämnen som jag ville få med i form av tre teman och under dessa preliminära frågor.¹⁹ De teman jag använt skapades utifrån mina frågeställningar och mitt övergripande syfte med detta arbete. Då min studie har varit av en explorativ karaktär har min ambition varit att vara öppen för nya och överraskande dimensioner inom mitt problemområde.²⁰ Därför ändrade jag också i guiden vid några tillfällen då jag märkte att teman och perspektiv kom upp i diskussionen som jag själv inte från början uppmärksammat. Jag är medveten om att detta medförde en variation av frågor och att mina informanter inte fick möjlighet att svara på exakt samma frågor, men jag anser emellertid att förändringen av guiden var en fördel snarare än en svaghet för mitt syfte att förstå mina informanters syn på mina teman. Generellt sätt försökte jag använda mig av guiden som ett hjälpmedel i samtalet med mina informanter, något som fungerade i de flesta fallen. Vid ett intervjutillfälle märkte jag emellertid en viss ovilja till att fritt diskutera valda ämnen vilket medförde ett trögare samtal. Vid det tillfället använde jag mig mer av min intervjuguide vilket underlättade för min informant att föra ett avslappnat samtal.

5.3 Val av informanter

¹⁸ Kvale; (1997) s. 100

¹⁹ Se bilaga 1

²⁰ Jag hade exempelvis inte planerat att formulera civil olydnad som en separat fråga , något som jag ändrade efter den första intervjun

Som jag tidigare nämnt har mitt syfte med undersökningen inte varit att skaffa mig ett representativt urval av något slag för att kunna göra generaliseringar, utan endast att belysa och utforska ett visst antal individers syn på mitt valda undersökningsområde. Därför har jag valt att använda mig av endast sex intervjuer varav tre som representerar SSU och tre från Attac. Min ambition har varit att intervjua personer från olika åldersklasser och med olika kön. Det visade sig tyvärr vara svårt att få tag på kvinnliga informanter på grund av den feministiska kampanj som både Attac och SSU påbörjade i samband med min uppsats, vilket är anledningen till flertalet av manliga informanter. Åldersspridningen blev inte heller så stor som jag hoppades på, vilket främst beror på att kontaktpersonerna och de som har tid att ställa upp på intervjuer ofta är mellan tjugo och trettio år. Eftersom jag var ute efter ett så brett perspektiv som möjligt på mina frågeställningar, har jag inte avgränsat mitt urval till endast aktiva medlemmar. Jag har även valt att intervjua före detta medlemmar för att belysa eventuella förändringar och upplevt missnöje inom organisationen. I detta har mitt val av informanter vissa drag av vad som kallas ”teoretisk sampling”, där det viktiga istället för antalet intervjupersoner är potentialen hos varje intervjuperson att hjälpa forskaren att öka förståelsen för det fenomen som studeras.²¹

Jag fick kontakt med mina informanter genom Attacs och SSU:s hemsidor, där de båda listar upp kontaktpersonernas namn och telefonnummer. Jag valde emellertid endast att använda mig av vardera en kontaktperson eftersom jag även ville intervjua ickeaktiva medlemmar. Genom att använda mig av de två informanterna som mina ”gatekeepers” fick jag ytterligare fyra telefonnummer till medlemmar jag kunde intervjua.

5.4 Intervjusituationen

De sex individuella djupintervjuerna som jag har utfört var mellan 35 och 60 minuter långa. Från början ville jag att samtliga intervjuer skulle äga rum hemma hos intervjupersonerna. Att intervjua någon i en välkänd omgivning som det egna hemmet kan ofta ge en mer avslappnad atmosfär där informanterna kan tala friare och oftast med mindre avbrott än om intervjun äger rum på en mer offentlig plats.²² Det visade sig emellertid att två av informanterna hellre ville

²¹ Taylor & Bogdan, (1984) s. 83

²² Ibid, s.88

²³ Kvale, (1997) s. 147f

att intervjuerna skulle äga rum på arbetsplatsen respektive på kaféet på Lunds Universitetsbibliotek, vilket jag gick med på. Vid samtliga intervjutillfällen använde jag mig av en bandspelare. Detta gav mig mer spelrum för att ställa lämpliga följdfrågor och jag kunde även föra egna anteckningar över till exempel ansiktsuttryck och kroppsspråk. Det medförde även att min ambition att intervjuerna skulle likna ett avslappnat samtal infriades vid alla utom ett intervjutillfälle. Nackdelen med att använda sig av en bandspelare är att informanten kan känna sig iakttagen som individ vid vetskapen om att vad som sägs blir inspelat på band. Frågor som vem som kommer att få höra bandet och vilka känslor och åsikter som kan yttras, är vanliga frågor som kan uppstå i en sådan situation.²³ Jag frågade emellertid alla mina informanter om tillåtelse och förklarade att bandet skulle raderas efter utskriften av intervjun. Jag var även tydlig med att förklara att allt som sades var konfidentiellt och att jag inte skulle använda deras riktiga namn. Ingen av informanterna hade något att invända mot att bli inspelade och de verkade inte heller nervösa eller oavslappnade under samtals gång.

För att etablera en avslappnad stämning inledde jag intervjuerna med att berätta om min uppsats och vad mitt syfte med intervjun var. Jag använde mig även av den så kallade trattekniken där jag började med att ställa en öppen fråga för att sedan fortsätta med de mer specifika frågorna inom mitt undersökningsområde.

5.5 Databearbetningen

Efter varje intervju skrev jag ner mina intryck av samtalet. Dessa omedelbara intryck i form av anteckningar har givit mig en värdefull bakgrund åt min databearbetning. När varje intervju var avslutad lyssnade jag på bandet samtidigt som jag kompletterade mina anteckningar med vad som sades på bandet. Min ambition var att försöka fånga upp både synliga aspekter såsom kroppsspråk och dylikt och det som sades under intervjuns gång. Genom att bearbeta materialet så fort som möjligt höll jag minnet vid liv och kunde lättare

komma ihåg reflektioner och idéer som dök upp under intervjuerna. Själva utskriften av intervjuerna kan sägas vara en tolkande process, i det man översätter från talspråk med en uppsättning regler till skriftspråk med en annan typ av regler. Enligt Kvale (1997) är det viktigt att vara medveten om detta i sin analys, vilket jag under bearbetningen försökte tänka på. Jag har i min utskrift markerat de viktigaste pauserna och återgett de mest tydliga emotionella aspekterna av samtalen för att fånga upp det dynamiska i samtalsituationen. När jag redovisat citat i analysdelen har jag emellertid gjort vissa redigeringar till ett mer formellt skriftspråk eftersom det underlättar för läsarens tolkning och förståelse.

6. Analys

Jag har i denna analys valt att inrikta mig på att försöka fånga upp och beskriva centrala tendenser och teman kring mitt problemområde i det empiriska materialet och koppla dessa till relevanta delar ur den teoretiska referensram som jag har presenterat. Analysen är uppdelad i tre delar som var och en representerar ett tema som kan sägas vara centralt för en jämförelse av gamla och nya sociala rörelser och kopplingen till fenomenet globalisering.

6.1 Gamla stofiler eller nyskapande revolutionärer?

” Det finns ingen anledning att acceptera ökad ekonomisk instabilitet, vidgade sociala klyftor, girighet och urvattnad demokrati. Det är fullt möjligt att använda andra vägar.”²⁴ (Attac)

” Vi arbetar mot alla former av orättvisor och förtryck. En rättvis fördelning av samhällets och världens resurser är en viktig fråga för oss socialdemokrater. Plånbokens tjocklek ska inte avgöra en människas möjligheter.”²⁵ (SSU)

När man läser Attacs och SSU:s informationsblad är det inte svårt att urskilja den framträdande frustration och det missnöje med vårt samhälle som är så typisk för vad många människor känner inför vardagen de lever i. Även av mina samtal har jag kunnat utläsa en allmän frustration över att världen ser ut som den gör. Man vill förändra och förbättra de

²⁴ Attacs informationsblad; En annan värld är möjlig

nuvarande förhållandena. Begrepp som exempelvis klasskamp återkommer regelbundet i samtalen med medlemmar från båda organisationerna. Genom att gå med i den sociala rörelsen uttrycker medlemmarna sin känsla av missnöje i ett verkligt engagemang. Skillnaden ligger i att Attac anses som något nytt; en organisation som kan förändra något på riktigt:

” Den främsta andledningen till att jag gick med i Attac är att det kändes som något nyskapande /.../ något som inte är färdigt. Jag skulle nog ha gått med i ett parti om de inte verkat så stagnerade /.../ de gör liksom inget /.../ de vill bara behålla makten” (Anna, Attac)

För att lyfta fram denna aspekt frågade jag mina informanter om de ansåg att deras organisation kunde kallas en ny respektive gammal social rörelse.

” Vi härstammar ju i från en gammal arbetarrörelse så det är ju klart vi har gamla värderingar men vi arbetar på ett helt nytt sätt nu. Istället för att locka med politik lockar vi med internetcafé, diskon, fräcka hemsidor och annat som inte har något med vårt budskap att göra /.../ Man behöver liksom inte tycka något för att gå med i SSU.” (Felicia, SSU)

” Attac sysslar inte med några nya frågor /.../ demokrati och rättvisa har ju alltid varit något man kämpat för. Fast det är möjligt att rörelsen tänker på ett nytt sätt /.../ Mer globalt kanske.” (Anders, Attac)

Ingen av mina informanter från SSU ansåg att deras organisation var en gammal social rörelse, även om de var noga med att påpeka att de hade gamla traditioner. Enligt Alain Touraines handlingssociologi skapas ett samhälle av konflikter som alltid innehåller ett element av klasskamp. Denna klasskamp betecknar Touraine som social rörelse vilket innebär en konfliktrelaterad klasshandling.²⁶ Thomas från SSU påpekade i sin intervju att alla frågor som SSU arbetar för handlar i grund och botten om klasskamp:

” Jag tycker inte att man kan frikoppla integration eller rasism från klassamhället, allt hör samman. Det är minst lika aktuellt idag som för hundra år sedan att föra en klasskamp /.../

²⁵ SSU:s informationsblad; Vad är SSU?

²⁶ Thörn, 1997, s. 102

det är mer aktuellt idag än på 70-talet /.../ klassklyftorna har ju till och med ökat sedan dess.” (Thomas , SSU)

Även Attac -medlemmarna förde klasskamp och klassamhället på tal, begrepp som kan anses vara gamla och omoderna. För att en social rörelse skall finnas krävs, enligt Touraine en konflikt mellan två klasser. När denna kamp intensifieras växer enheten i varje klass vilket innebär att det kollektiva handlandet också blir mer enhetligt så att den slutligen går att definieras som en social rörelse.²⁷ Även om de nya sociala rörelserna vill beskrivas som något nytt och fräscht, anser jag att det ofta läggs för stor vikt på ordet *ny* social rörelse. Anledningen till detta ser jag främst i den påfallande ökning av sociala rörelser som de senaste årens samhälleliga förändringar har fört med sig. Med hjälp av Touraines förklaringsmodell kan man förstå varför de så kallade nya sociala rörelserna har bildats just nu. Motsättningar mellan olika klasser har funnits sedan lång tid tillbaka, såsom missnöje och misstänksamhet mot den styrande makten. Ur detta missnöje växer det fram en vilja att förändra, en vilja att *skapa samhället* som Touraine uttrycker sig. Önskan efter ett nytt samhälle kan kännas extra intensiv just nu, men jag menar emellertid att skillnaden från förr och nu inte är så stor som det ofta påstås i exempelvis medierna. Det är samma folkliga missnöje som har fått en ny styrka i samband med de förändringar vårt samhälle genomgår just nu. De nya sociala rörelserna har emellertid mer gemensamt med de gamla arbetarrörelserna än vad man först kan tro.

6.2 Att förändra världen

Hur vill egentligen de båda sociala rörelserna förändra det de anser vara så fel och hur skiljer sig deras strategier åt? Är det den formella eller revolutionära vägen som är den riktiga? Överlag tilldelar alla mina informanter samma stora betydelse åt liknande form av arbetsmetoder; seminarier, bokbord, möten på skolorna är några av de metoder som båda

²⁷ Ibid, s. 101

organisationerna använder. En skillnad finns det dock. Anna från Attac beskriver hur hon anser att man bäst når ut till allmänheten:

” Vi försöker göra de stora övergripbara frågorna mer gripbara för vanligt folk så att de förstår vad vi egentligen vill med Attac. Med till exempel demonstrationer visar vi vad vi verkligen står för/.../ det har faktiskt visat sig vara det mest effektiva sättet för att nå ut till de mest skeptiska.”(Anna, Attac)

De övriga informanterna från Attac delade Annas åsikt angående betydelsen av demonstrationer som ett strategiskt redskap, medan SSU:s representanter var mer skeptiska till den typen av arbetsmetoder:

”Demonstrationer är väl bra men samtidigt är de ju oftast till för organisationen själva. Det är ju inte så att man förändrar något genom att demonstrera /.../. Den är mer till för att stärka den gemensamma känslan.”(Lars, SSU).

Håkan Thörn förstår fenomenet demonstration som att synliggöra. En demonstration är en specifik form av manifestation som i sin tur skall ses som en del av konstruktionen av kollektiv identitet.²⁸ Thörn menar också att manifestationen har två funktioner: att skapa en inre social sammanhållning, vilket Lars från SSU ansåg vara det viktiga med demonstrationer, samt att presentera rörelsens kollektiv för en omvärld. En demonstration kan alltså ses som ett analysobjekt för en kollektiv identitet inom sociala rörelser, något som Charles Tillys teorier behandlar. Tilly anser att sociala rörelser i första hand måste ses i termer av strategiskt handlande baserat på objektiva kollektiva intressen.²⁹ Thörn menar emellertid på att varje kollektiv strategisk interaktion alltid förutsätter att de stridande kollektiven internt har definierat vissa gemensamma punkter gällande mål, mening och metod.

²⁸ Ibid, s. 168

²⁹ Ibid, s.122

För att dessa utgångspunkter skall kunna uppnås måste det finnas en kommunikation mellan aktörerna som i sin tur skall leda till någon form av konsensus. En demonstration kan alltså förstås som en strategisk kollektiv handling som förutsätter ett minimum av intern sammanhållning och ett enat ansikte utåt. Av samtalen med mina informanter från SSU har jag fått en bild av en delad organisation, splittrad av en tärande konflikt mellan höger- och vänsterfalangen. Felicia och Thomas, som båda representerar vänsterfalangen inom SSU beskriver konflikten så här:

”När jag gick med i SSU för åtta år sedan kände jag inte av någon konflikt, men nu har man tvingats ta ställning för om du är höger eller vänster./.../ Annars räknas du inte. Det tär på vår organisation”. (Felicia, SSU)

” SSU har varit och borde vara en radikalare form av moderpartiet, men sedan den nya högerordföranden kommit till makten har allt gått åt helvete med det. Sedan 1995-96 har det funnits en hård intern konflikt där det slutade med att dåvarande förbundsstyrelsen fuskade till sig platser i styrelsen./.../ så demokratiska är SSU som organisation!” (Thomas, SSU)

Denna konflikt anser jag har inneburit betydligt sämre förutsättningar för intern sammanhållning inom SSU vilket har resulterat i färre direkta demonstrationer och aktioner. Här ser man en märkbar skillnad från Attac som i egenskap av ny social rörelse ännu så länge lyckats upprätthålla en viss konsensus inom rörelsen vilket resulterat i gemensamma manifestationer för att synliggöra sitt enade budskap. Det faktum att Attac har större tilltro till demonstrationer som arbetsmetod anser jag emellertid inte vara något nytt för den sociala rörelsen. Demonstrationer är en väl beprövad arbetsmetod och används av nya såväl som gamla sociala rörelser.

Ytterligare ett exempel på en skillnad mellan dels de olika rörelserna och dels mellan höger- och vänsterfalangen är synen på civil olydnad:

”Efter Göteborg skrevs det in i vårt program att vi tar avstånd ifrån civil olydnad, men det är konstigt för alla använder sig av det ändå. Det har varit en arbetsmetod i alla år som vi har använt oss av./.../ Jag är inte mot det och jag har många med mig, i alla fall på vänsterkanten.”(Felicia, SSU)

” Vi är för civil olydnad, även om det inte finns något tydligt ställningstagande. Inför demonstrationerna i Göteborg gick vi till exempel kurser i civil olydnad/.../. Det ger helt enkelt större rubriker och mer uppmärksamhet vilket ofta är positivt för att nå ut till folket.”
(Paul, Attac)

Per Hergren som i många år har arbetat med civil olydnad skriver i sin ”Handbok i civil olydnad” att denna form av ickevåldsmotstånd inte är något nytt fenomen. Många har glömt bort att civil olydnad har använts sedan början av 1900-talet. Det var emellertid inte förrän under åttiotalet som den slog igenom på nytt.³⁰ Detta kan vara en anledning till att civil olydnad beskrivs som ett modernt begrepp. Att fenomenet har fått en ny aktualitet genom de senaste antiglobaliseringsdemonstrationerna har även medfört en ökad uppmärksamhet av civil olydnad som en ny form av motstånd. Av Hergrens teorier kan vi alltså se att civil olydnad inte är en ny form av arbetsmetod utan något som funnits sedan länge. Som citatet från Felicia antyder har även SSU använt sig av civil olydnad under en längre tid men tvingats ta avstånd ifrån det efter all uppmärksamhet som det tilldragit sig. Den ökade uppmärksamheten vill jag förklara med den koppling som ofta görs mellan civil olydnad och våldsaktioner. En återkommande uppfattning är att Attac inte tar tillräckligt avstånd ifrån våldsaktioner, vilket mina informanter ansåg vara ett stort problem. Samtliga påstod även att media var den främsta anledningen till missuppfattningen av Attacs arbetsmetoder:

”Sydsvenskan som är den största dagstidningen i Malmö har mer eller mindre drivit en hatkampanj mot oss. De har anklagat oss för att inte ta avstånd ifrån stenkastning och vandalism, vilket är felaktigt/.../. Det är ju klart att detta påverkar folks uppfattning om oss som organisation.” (Paul, Attac)

Diskussionen kring våldshandlingar i samband med civil olydnad har drivits intensivt av media den senaste tiden, vilket har medfört en ökad press på de sociala rörelserna att ta avstånd från denna form av protest. Frågor om hur man formulerar sig så tydligt som möjligt har blivit en het debatt inom Attac.³¹ Det viktiga har varit att undvika att förknippas med handlingar som kan verka bortstötande för det ”vanliga” folket. Likadant har det varit för SSU. Skillnaden ligger i att SSU har ett parti att ansvara inför. Felicia uttrycker det så här:

³⁰ Hergren, (1990) s. 15

³¹ Sydsvenskan, 2002-03-17

” Vi har ett parti som vi är bundna till. Vi måste ta ansvar för vad vi gör,/.../ vi kan liksom inte gå ut och säga vad vi vill.” (Felicia, SSU)

Om paritet är emot civil olydnad då skall SSU följa deras bestämmelser. Och så har det blivit. Ansvaret inför någon annan har resulterat i ett avståndstagande hälften av medlemmarna motsätter sig. Attac behöver inte ansvara för någon annan än inför sig själva som demokratisk organisation. Civil olydnad är enligt både Attac³² och Hergren en förutsättning för en demokrati varför det inte anses nödvändig att tas avstånd ifrån.³³

6.3 Vår nya värld

” För mig är globalisering en realitet - vi lever i en Globalitet - dvs. ett globalt tillstånd - alldeles oavsett vad vi tycker om det.”³⁴

De senaste åren har ett nytt begrepp börjat användas flitigt, nämligen globalisering. Få ord väcker så starka känslor som detta. Vissa menar att globalisering ökar orättvisorna och gynnar de starka. Andra menar att globalisering främjar samhörigheten och stärker välståndet i världen. Globalisering är, enligt Svenskt näringsliv, resultatet av miljarder små och stora beslut som vi själva och andra fattar varje dag.³⁵ När jag köper en tröja från Hennes och Mauritz bidrar jag till globaliseringen. Då Electrolux beslutar sig för att etablera ytterligare en fabrik utomlands gör de detsamma. Den verkliga frågan som jag ställer mig är emellertid huruvida det omtalade fenomenet verkligen är ett modernt och nytt fenomen. Vad är det som skiljer vår nya värld från den gamla?

³² Intervju med Thomas

³³ Hergren, (1990) s. 17

³⁴ Abrahamsson, (2001) s. 25

³⁵ <http://www.svensktnaringsliv.se/globaliseringsforum>

” As analytical variables either modernity nor globalization are necessarily historically unique phenomena which can appear only once in human history. ”³⁶

Som citatet ovan visar anser Göran Therborn att globalisering inte skall analyseras som ett unikt och nytt fenomen. Therborn bygger sin teori på de historiska faser som utgör olika delar på vägen mot det globaliserade samhället, vilka jag redogjort för i mitt teoriavsnitt. Det som händer nu är alltså inte unikt för vår tid utan enbart en fortsättning på en redan påbörjad process.

När Attac bildades beskrevs rörelsen som en antiglobaliseringsrörelse som motsatte sig det mesta av vad begreppet stod för. Detta påstående förnekas av attacmedlemmarna själva:

”Vi har blivit utmålade som en antiglobal rörelse av våra motståndare, vilket vi verkligen inte är. Vi vill bara ha en annan typ av globalisering än den som vi har idag, en rättvis och demokratisk globalisering./.../ Där det finns en globalisering även på en global nivå så att säga./.../ Nu är den ju bara till för de rika länderna.” (Paul, Attac)

Lars från SSU beskriver en liknande tanke:

” Vår ståndpunkt kring globaliseringen är splittrad, precis som allt annat. Men vi tycker i alla fall att kapitalet har fått alldeles för mycket makt i relation till oss som är folkvalda, och i relation till människor i stort./.../ Man har glömt bort demokratin.” (Lars, SSU)

Therborn beskriver den sista etappen på globaliseringsvägen som en tid präglad av ökade valutaspekulationer och minskad insyn i de internationella beslutsfattande instanserna.³⁷

Therborns beskrivning har även mycket gemensamt med mina informanterns åsikter kring globaliseringens innebörd och konsekvenser. För dem betyder globaliseringen minskad möjlighet till påverkan och ökad känsla av vanmakt och litenhet. I takt med att de politiska besluten fattas kring ett allt mer slutet och för medborgarna oåtkomligt regelverk förstärks frustrationen över att inte kunna ta del i de beslut som rör den vardag vi lever i. Denna utveckling anses vara en del i globaliseringen och är bland annat både Attacs och SSU:s hörnsten i arbetet för en annan typ av globalisering.

³⁶ Isenberg, (1998) s. 50

³⁷ Ibid, s. 43

” Globaliseringen har funnits länge, vi har ju alltid handlat med varandra./.../ Skillnaden är att det går mycket fortare nu. Med den nya tekniken som Internet fattas beslut i snabbare takt /.../ både på gott och på ont. Det ger ju enorma förutsättningar för rörelser i världen samtidigt som vi inte kan ha koll på allt om sker runt omkring oss.” (Thomas, SSU)

Thomas uttrycker här en tanke som ofta dyker upp vid diskussioner kring globalisering och dess innebörd, nämligen den senaste teknikens enorma framsteg. Internet utgör i detta sammanhang det främsta exemplet på hur långt vi kommit i den tekniska utvecklingen och vilka möjligheter det kan innebära för dels oss vanliga medborgare och dels för de sociala rörelserna. Johan Sjölander som är studieledare i SSU:s förbundsstyrelse beskriver Attac som en 68-rörelse för en globaliserad internetgeneration. För Johan är Attac en modern, radikal, gränsöverskridande, internetbaserad politisk rörelse där Internet är en förutsättning för att organisationen ska fungera.³⁸ Mina informanter som representerade Attac nämnde också internetanvändandet som det främsta tecknet på varför Attac betraktas som en ny social rörelse:

” Förutom demonstrationer och folkmöten använder vi oss mycket av vår hemsida som uppdateras ständigt. Jag tror att vi når ut till hälften av våra blivande medlemmar via internet.” (Anna, Attac)

Enligt Dagens Nyheter är Internet det nya hjälpmedlet i nya sociala rörelser opinionsbildning. Attac och Reclaim the streets nämns som exempel på rörelser som använder Internet som arbetsmetod. Utan Internet skulle inte dessa rörelser funnits, menar DN. Artikeln hämtar sin information från en rapport som gjorts av Thomas Johansson och Erik Arnberg. I rapporten visar experten på Webbdemokrati och PR-konsulten på tre tydliga trender som Internet bidrar till; de stora rörelserna vill gärna framstå som gräsrotsrörelser för att inte upplevas som centralstyrda, vilket Internet bidrar till. Internet underlättar även mobiliseringen av folk på kort tid samt en utslätning av de politiska budskap som de övriga medierna skapat.³⁹

³⁸ Tvärdrag, 2001:1., s. 4

³⁹ Dagens Nyheter, 2002-06-13

Det var emellertid inte bara Attacmedlemmarna som lyfte fram betydelsen av teknikens under, utan som jag nämnde tidigare framhöll Felicia SSU:s nya arbetsmetoder som bland annat bestod av internetcaféer för ungdomar och ökad användning av SSU:s hemsida. Felicia som är heltidsanställd ombudsman i SSU Malmö vill emellertid inte lägga för stor vikt på betydelsen av Internet. Hon anser istället att utvecklingen mot ökad avpolitisering är negativ för organisationen. Ingen kan förneka att Internet och de övriga tekniska framsteg som vi gjort under de senaste årtiondena har en stor del i globaliseringsprocessen, det behöver emellertid inte betyda att hela begreppet är ett nytt koncept som påbörjades för några år sedan.

Göran Therborn vill i sin bok ”Europa, det moderna” komplettera Tillys påstående om att de autonoma aktionerna skulle vara den enda viktiga förändringen i det kollektiva handlandet, med massmediernas inträde på scenen.⁴⁰ Denna massmediala utveckling har, enligt Therborn skapat förutsättningar för olika former av triangulärt symboliskt kollektivt handlande, nämligen mellan aktör, mål och medier. I likhet med Therborn anser även Håkan Thörn att vårt moderna samhälle kännetecknas av bland annat massmediernas ökade inflytande. Thörn menar emellertid att medierna har en tvetydig innebörd. Medierna kan ses som ett medel för rörelsens självpresentation, men medierna kan även utgöra självständiga aktörer som aktivt bidrar till framställningen av konflikter och dess medlemmar.⁴¹

Jag håller med om den dubbelsidiga betydelsen som massmedier kan ha för de sociala rörelserna, vilket man kan förstå genom citaten på sidan 21 samt 24 från Attac-medlemmarna Paul och Anna. Påståendena indikerar dels ett utbrett missnöje med hur medierna framställer organisationen och dess budskap och dels hur de utnyttjar bildmediet Internet för sitt eget syfte. Massmedierna bidrar även, enligt Thörn till en diskursiv gestaltning av konfliktteman, något som SSU-medlemmarna antytt i samtalen kring splittringen i SSU:

” Vi på vänsterkanten har hela tiden haft medierna emot oss, vi har inte ens fått komma till tals utan det är alltid de andras röst som blivit hörd.” (Felicia, SSU)

Den nya massmediala situationen ger upphov till nya konflikter, dels mellan rörelsen och omvärlden och dels mellan aktörerna i rörelsen själva. Thörn kopplar förändringar i den inre strukturen i rörelsen till att de nya mediariktade symboliska tendenserna inbegriper nya

⁴⁰ Therborn, (1996) s. 410

⁴¹ Thörn, (1997) s. 211f

interaktionsformer och kräver nya former av kunskap och andra typer av resurser.⁴² Dessa förändringar anser jag vara viktiga i diskussionen av vad som egentligen är nytt i vårt moderna samhälle och de kan även kopplas till skillnaden mellan gamla och nya sociala rörelser. Kraven på nya former av kunskap och ökade resurser att använda denna kunskap skapar i sin tur förändringar i maktstrukturen vilket kan ge upphov till att gamla sociala rörelser får ge vika för de nya rörelserna. Splittringen inom SSU har förstärkts av mediernas ökade makt över presentationen av organisationen, vilket har bidragit till en minskad konsensus och till en svagare organisation. Samtidigt som SSU strävar efter att behålla de gamla värderingarna och sitt traditionella budskap försöker de förnya sina arbetsmetoder för att locka till sig en ny generation medlemmar. I egenskap av ny social rörelse behöver inte Attac ta hänsyn till ett moderparti eller till traditionen i sig, utan kan utnyttja de tekniska framstegen till sin egen fördel, såsom bild- och tryckmedia. Där ser jag en tydlig skillnad mellan de gamla och nya sociala rörelserna och kopplar denna skillnad till uppkomsten och beroendet av bland annat Internet och andra former av massmedia.

7. Sammanfattning

När jag sammanfattar mitt arbete kan jag konstatera att vårt moderna samhälle inte är så unikt och nytt som det gärna framställs i diskussioner kring modernitet och globalisering. Detta påstående grundar jag främst i min jämförelse mellan den gamla och den nya sociala rörelsen, det vill säga SSU och Attac.

SSU:s och Attacs programförklaringar uttrycker samma frustration och vilja att förändra vårt nuvarande samhälle, om än på olika sätt. Attac ger ett nyskapande intryck medan SSU står för tradition och gamla värderingar. De båda organisationerna vill emellertid skapa ett nytt samhälle uppbyggt på de traditionella grundprinciperna, såsom rättvisa och jämlikhet.

Den främsta skillnaden jag uppmärksammat mellan rörelserna var synen på de gemensamma aktionerna, den kollektiva handlingen. Attac ser demonstrationen som ett viktigt redskap i att nå ut med information till allmänheten medan SSU främst håller sig till bokbord och informationsmöten på skolorna. Denna skillnad kopplar jag till splittringen i SSU vilken

⁴² Ibid, s. 213

försvårar arbetet för ett enat ansikte utåt i form av gemensamma manifestationer och aktioner. Det faktum att SSU tar ett tydligt, men dock ej enat avstånd från civil olydnad medan Attac fortfarande använder sig av denna typ av motstånd ser jag som bland annat ett uttryck för den ökade mediala press rörelserna känner på sig. SSU tvingas även tydliggöra sitt avståndstagande på grund av moderpartiets inställning till fenomenet. Attac ser däremot inte civil olydnad som ett problem, utan som en tillgång och fortsätter protestera genom traditionella och väl använda arbetsmetoder. Min konklusion är alltså att varken civil olydnad eller demonstrationer är arbetsmetoder som kan beskrivas som moderna och som kännetecknar de nya sociala rörelserna. Anledningen till att SSU tagit avstånd ifrån civil olydnad medan Attac fortfarande ställer sig positiva till metoden, är ansvaret SSU har gentemot sitt moderparti.

Jag har emellertid kommit fram till att det förekommer en tydlig skillnad mellan de båda rörelserna i samband med utnyttjandet av Internet och övriga massmedier. Jag är av den åsikten att de nya sociala rörelserna såsom Attac lättare kan utnyttja de nya möjligheterna som exempelvis Internet bidrar till. SSU å andra sidan, lider av sina interna konflikter, vilket försvårar rörelsens utveckling och framåtanda i ett samhälle präglad av ökat mediaberoende. Denna skillnad kopplar jag till globaliseringsprocessen och dess konsekvenser för vårt moderna samhälle. Frågan huruvida globaliseringsprocessen är ett nytt och unikt fenomen i vårt moderna samhälle besvarade jag genom att anamma Therborns historiska framställning. Min åsikt är att vår tid kännetecknas av en accelerering av en redan påbörjad process vilken innehåller nya inslag i form av bland annat en teknisk utveckling såsom Internet och ökat beroende av medier. Denna utveckling kan kännas som ny och främmande, men jag anser att mycket av det vi anser vara unikt för moderniteten, enbart är resultatet av en länge pågående process.

Källförteckning

Litteratur

Beck, Ulrich 1998. *Vad innebär globaliseringen? Missuppfattningar och möjliga politiska svar*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt

Clinell, Bim 2000. *Gräsrötternas revolt mot marknaden*, Agora, Stockholm

Ergon, Jens 2001. *En annan värld är möjlig, en attac-antologi*, Nörhaven a/s, Viborg,

Herngren, Per 1999. *Civil olydnad*, Lindelöws bokförlag, Nörhaven

Herngren, Per 1990. *Handbok i civil olydnad*, Bohusläns grafiska AB, Nörhaven

Isenberg, Bo 1998. *Sociology and Social Transformation*, Informationsenheten, Sociologiska institutionen, Lund

Kvale, Steinar 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund

Sernhede, Ove 1995. *Modernitet, Adolescens och Kulturella uttryck*, Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete, Göteborg

Svenning, Conny 1996. *Metodboken*, Lorentz förlag. Eslöv

Taylor, Steven J & Bogdan, Robert 1984. *Introduction to qualitative research methods – the search for meanings*, Wiley, New York

Therborn, Göran 1996. *Europa det moderna – Samhällen i öst och väst, nord och syd 1945 – 2000*, Göran Therborn och Carlsson Bokförlag, Eslöv

Touraine, Alain 1981. *The voice and the eye: An analysis of Social Movements*, Cambridge

Thörn, Håkan, 1997. *Modernitet, sociologi och sociala rörelser*, Göteborgs Universitet, Göteborg

Thörn, Håkan 1996. *Rörelser i det moderna*, Tryck ScandBook AB, Falun

Tidsskrifter

Abramhamsson, Hans 2002, Det gyllene tillfället. *Babylon*, nr 1, s 6-7

Gustavsson, Peter 2001, En kort SSU-historik, *Front Söder*, nr 1, s. 22-24

Persson, Annika, 2002-06-13, Gräsrotsrörelserna frodas på Internet, *Dagens Nyheter*, s.1

Sjöländer, Johan 2001, Attac en möjlighet och ett hopp för en bättre värld, *Tvärdrag*, nr 1, s.3-4

Åkesson, Bertil 2002-03-17, Attacmöte ändrade stadga om ickevåld, *Sydsvenska Dagbladet*,

Clinell, Bim 2002-02-11, Titel okänd, *Ordfront*

Övrigt

<http://www.attac.nu>

<http://www.svensktnaringsliv.se/globaliseringsforum>

Organisatoriskt handlingsprogram, antaget av SSU:s 31:a kongress 2001

Stadgar, antagna av SSU:s 31:a kongress 2001

Attacs informationsblad, *En annan värld är möjlig*, 2001

Bilaga 2 - Mina informanter

Socialdemokratiska Ungdomsförbundet

”Thomas” 24 år

Varit med i SSU sedan 1993

Före detta ordförande i Ängelholms SSU-klubb, suttit med i distriktsstyrelsen tills 2001, ej med i SSU för närvarande

”Lars” 30 år

Varit med i SSU sedan 1998

Före detta kretsordförande i Malmö, arbetar med diverse ungdomsprojekt i Rosengård

”Felicia” 23 år

Varit med i SSU sedan 1993

Nuvarande ombudsman i Malmö, heltidsanställd

Attac

”Paul” 32 år

Varit med i Attac sedan 2000

Tidigare aktiv i miljögruppen och ekonomigruppen

Är med i gemensamma arbetsgruppen

”Anna” 28 år

Varit med i Attac sedan 2001

Är med i gemensamma arbetsgruppen

”Anders” 26 år

Gick med i Attac 2001

Är ej medlem i Attac för närvarande

Bilaga 1 - Intervjuguide

Attacmedlemmar

Personlig bakgrund

- Ålder
- Hur länge har du varit med i Attac?
- Varför valde du just att engagera dig i Attac?

Organisation

- Berätta vad du anser att Attac arbetar för generellt sätt
- Hur ser organisationsstrukturen ut i Attac?
- Hur arbetar just du för dessa frågor?
- Förekommer det något samarbete med andra organisationer för att förmedla era åsikter?
- Finns det hinder och motstånd för att få gehör för era åsikter? (internt, externt)
- Upplever du Attac som en typisk ny social rörelse?
- Om ja- vad skiljer Attac från de gamla sociala rörelserna? Vad finns det för eventuella likheter?

Arbetsmetoder

- På vilka olika sätt vill Attac nå ut med sitt budskap?
- Anser du att Attacs arbetsmetoder är tillräckligt effektiva?
- Hur skulle du vilja förändra arbetsmetoderna?
- Anser du att Attac tar tillräckligt tydligt avstånd ifrån våldshandlingar i syfte att nå ut med sitt budskap?
- Hur ställer sig Attac till civil olydnad?

Globalisering

- Hur upplever du att Attacs ståndpunkt är i debatten kring globaliseringen?
- Anser du att frågan om globalisering är en viktig del i Attacs program?

- Hur ställer du dig till globalisering och dess konsekvenser i dagens samhälle?

- Vad anser du om SSU?

- Är det något som du anser att jag har glömt som du vill tillägga?

SSU medlemmar

Personlig bakgrund

- ålder
- Hur länge har du varit med i SSU?
- Varför valde du att engagera dig i just SSU?

Organisation

- Berätta vad du anser att SSU arbetar för generellt sätt
- Hur arbetar just du för dessa frågor?
- Hur ser organisationsstrukturen ut i SSU?
- Anser du att SSU är en mer radikal form av moderspartiet? (Motivera ditt svar)
- Om Ja- Anser du att SSU har lyckats radikalisera samhällspolitiken
- Hur ser du på splittringen mellan höger- och vänsterfalangen i SSU?
- Förekommer det något samarbete med andra organisationer för att förmedla era åsikter?
- Finns det hinder och motstånd för att få gehör för era åsikter?
- Upplever du SSU som en typisk gammal social rörelse?
- Om Ja- vad skiljer SSU från de nya sociala rörelserna? Vad finns det för eventuella

likheter?

Arbetsmetoder

- På vilka sätt arbetar SSU med att nå ut med sitt budskap?
- Anser du att SSU's arbetsmetoder är tillräckligt effektiva?
- Hur skulle du vilja förändra arbetsmetoderna?

- Hur ställer sig SSU till civil olydnad?

Globalisering

- Hur upplever du att SSU's ståndpunkt är i debatten kring globaliseringen?
- Anser du att frågan om globaliseringen är en viktig del i SSU's program?
- Hur ställer du dig till globaliseringen och dess konsekvenser i dagens samhälle?

- Vad anser du om Attac?

- Är det något som du anser att jag har glömt som du vill tillägga?

